

NOVICE

kmetijskih, obertnijskih in narodskih reči.

Odgovorni vrednik *Dr. Janez Bleiweis.*

Tečaj X.

V sredo 14. aprila (sredoživna) 1852.

List 30.

Narodska pesmica iz Poljan od Kupe.

Zapisal kakor čul Marko Kobé.

Drobni ključ.

Oj! jabuka zelenika
Na nji sedi sivi sokol,
Kteri gleda v ravno polje,
Gde mi junak konja kuje,
Devojka mu čavle daje.
Ukrala mu podkovčico,
Nesla jo je kovačicu.
Oj, kovače, moj kovače!
Skuj ti meni drobne ključ,
Drobne ključ devetere,
Devetere, desetere,
Da otvorim devet gradov
I deseto svitlo kambro.
Nutri imam devet bratov
I deseto milo sestro.
Bratci mi se spomenjajo
Komu čejo sestro udati:
Ali k suncu, ali k mescu?
Bolje k suncu nego k mescu.
Mesac mi se spremljuje,
Spremljuje, spremljuje;
Sunce mu je vavek mlado,
Vavek mlado, Bogu drago!

Čavle = žablje. Otvorim = odprém. Nego = kakor. Vavek = vedno, zmiraj.

Koši za mlado sadno drevje.

Znano je, da so zajci ali zavci mlademu sadnemu drevju naj veljši sovražniki, ker jih pozimi vse ogrizejo in njim skorjo pojejo, kjer do nje morejo, kar drevesu zdravje in rast pokvari. Na Českem se vejo sadorejnikti te nadloge z malim lepo ovarovati, in na enkrat za vsigdar. — Pri nas je navada, da se mlado drevo s slamoj oveže, ktera se pomladi spet odpravi. To je vsako leto dvojno delo — dvojin trud. Brati Čehi pa si spletejo koše okoli drevesc, ki trpijo tak dolgo, ko je drevesu obrambe treba — in nimajo zatega voljo nikolj več nobenega truda.

Ti koši so precej redko iz verbovega šibja ali iz kakiga drugega spleteni čez 7 prav dober prst debelih hlodov ali palic, ki so 5 čevljev dolge in odspodi ertaste (špicaste), da se lahko koš v zemljo vpiči in potisne, ki trdno stoji. Za tega voljo se ne smé koš čisto do tal plésti, temoč le nekaj čez 4 čevlje.

V okrog meri ti koš povsodi od konca do kraja 2 čevlja in pol, in je med dvema palicama odprt, da se lahko okoli drevesa in okoli njegovega kôla djene, tedaj vkup stisne in s trticami zaveže. Zavezani kraj pride na kôlovo stran. — Tudi na Štajarskem že si te koše spravljajo. Jeden se dobi za groš srebra, in je brez skrbi pred zavci na dosto let. Kmeti si jih pozimi lahko dovolj napletejo, in njih drevesa so obvarovane velike škode. Ž.

Kmetijske skušnje.

(Še en pomoček zoper gnjilino krompirja) se svetje iz Francoskiga, ki v tem obstoji, da se 1 cent gispa in 1 cent presejaniga lesniga pepéla z 1 vedram človeške scavnice v sok zmeša, ki se da posušiti, da je suha štupa; perišče te štupe se dene v vsako jamico, kamor se krompir sadi; — en vagán te štupe je zadosti za en oral veliko krompirjevse. To — pravijo — povzdigne rodovitnost krompirja in ga varje gnjiline. Pervo verjamemo, nad drugim dvomimo. Toliko imamo že zoper gnjilino krompirja pomočkov, kolikor zoper jetiko človeško, zoper ktero že vsaka babica zdravilo vé — vunder nobeniga ne ozdravimo!

(Skorenino „stariga kruha“ ali „bljuša“) po naznanilu g. Žitnika, fajmoštra v Gotovljah, po deželi okoli Celja in Laškiga prešiče in goveda pitajo *). Mesnato, od zunaj rujavo, znotraj belo korenino, ki je včasih debelejši kakor nar. debelji korenje, razrežejo ondi na kose, jih posušé in po tem v štupo stolčejo ali zmelejo. S to štupo postupajo kermo (futer), ktero živina kaj rada je in se po nji tako odebelí. da se celò brez žita spitati da. Farmani v Gotovljah so te posebne lastnosti „stariga kruha“ tako prepričani, da skerbno išejo to korenino, ki včasih 5 čevljev globoko v zemlji tičí, in jo tako pridno kopljejo, da se je bati, da ne bi pošel ta koristni sad popolnoma, ker za novo zasajenje nihče ne skerbí. V okoli Laškiga (Tüffer) dajejo presne (frišne) korenine živini vselej pred kermo, toda ne več kakor za kufren groš velik kosček. Živini je tudi presna korenina prav všeč in po nji tako rada je, da ji je vsaka kerma, naj bo tudi gola slama, prijetna. G. faj-

*) To zeliše po latinsko *bryonia dioica*, po nemško *die rothfrüchtige oder zweihäusige Zaunrübe*, se po naznanilu predstojnika Celjske kmetijske podružnice g. Jan. Karnišnika okoli Celja »stari kruh« zove, v spričo, da so to korenino (ob času lakote) nekđaj tudi ljudje vživali, po tem ko so po namaki v vodi ojestro, grenjko in gnjusno reč iz nje odpravili, ki, če se vžije, hudo drisko napravi, pa tudi bljuvanje; od tod tudi morebiti imé bljuš, ki je okoli Laškiga navadno.